

11 gode råd til inkluderende praksis med anvendelse af LST

Af: Helle Bundgaard Svendsen

Om forfatteren

Ph.d. Helle Bundgaard Svendsen har igennem en årrække beskæftiget sig med læsning og læsevanskeligheder, både som underviser på læreruddannelsen, i efteruddannelse af lærere, og som underviser af unge ordblinde på hf.

Netop erfaringen med undervisning af unge ordblinde gav hende ideen til ph.d.-projektet, hvor hun undersøger, hvordan unge med dysleksi anvender læse- og skriveteknologi til læsning og skrivning.

Målet med ph.d.-projektet var at udvikle undervisningen med henblik på, at elever med dysleksi i højere grad oplever at være inkluderede i den almene undervisning.

I artiklen *11 gode råd til inkluderende praksis med LST* præsenterer hun nogle af ph.d.-projektets vigtige pointer i en konkret og praksisnær form.

Elever med læse- og skrivevanskeligheder udstyres i stigende grad med læse og skriveteknologi (LST), og for mange af de elever spiller redskaberne en afgørende rolle i styrkelsen af deres skriftsprogskompetencer.

LST handler både om CD-ORD, talegenkendelse og andre special-programmer, men også om de teknologier, som følger med pc'en, Apple-computeren eller mobiltelefonen – fx stave- og grammatikkontrol, søgefunktioner mm – redskaber som alle elever har adgang til og bør kende og være i stand til at bruge, når de arbejder med tekster.

Primære og sekundære LST-funktioner

LST-funktioner kan opdeles i primære og sekundære funktioner.

De primære funktioner er fx ordforslagsfunktion, tale-til-tekst-funktion og oplæsningsfunktion. Disse funktioner findes i programmer, som er særligt udviklet til at stilladsere elever med skriftsprogsvanskeligheder.

De findes i programmer som CD-ORD, IntoWords eller Appwriter.

De sekundære LST-funktioner er fx stavekontrol, ordbogsfunktion og søgefunktion. Det er altså almene LST-funktioner, som følger med vores hardware, og som vi finder i programmer, vi alle bruger, fx Word.

Primære LST-funktioner <i>Findes i særlige programmer i it-rygsækken</i>	Sekundære LST-funktioner <i>Findes i almindelig hardware som pc, tablet, smartphone mm</i>
Oplæsning Ordforslag Talegenkendelse OCR-behandling	Stavekontrol Grammatikkontrol Søgefunktion Ordbogsfunktion Oversætterfunktion

Hvorfor inddrage LST i undervisningen?

For elever med læse- og skrivevanskeligheder kan brug af LST være helt afgørende for deres muligheder for at følge med i undervisningen. Derfor er det selvfølgelig rigtig vigtigt, at skolen gør det muligt for eleverne at anvende de nødvendige hjælpemidler i den daglige undervisning. Men med de muligheder, der er for at bruge it i undervisningen i dag, er det oplagt at se på brugen af LST i et bredere perspektiv. For hvorfor ikke udnytte de stilladserende støttefunktioner som følger med en almindelig pc eller ipad til gavn og glæde for alle elever i undervisningen? Det kan der være mange gode grunde til at gøre!

»Man finder hurtigt ud af, at ret simple funktioner kan hjælpe én rigtig langt«

- Jakob, psykologistuderende

Alle elever vil – uanset læse- og skrivevanskeligheder eller ej – have gavn af at kende til de helt almindelige støttefunktioner og udvikle strategier for brug af teknologierne. Funktionerne er udviklet til at effektivisere og understøtte kvaliteten af skriftlige produktioner, de er lige ved hånden og er utrolig enkle at bruge, og de fleste elever vil have glæde af at kunne anvende dem i deres uddannelses- og voksenliv.

Derudover er en væsentlig sidegevinst ved at inddrage almene LST- funktioner i den daglige undervisning, at når alle elever i klassen bruger LST-funktioner, som et helt naturligt redskab til deres arbejde med tekster, så bliver det langt nemmere for elever med læse- og skrivevanskeligheder at drage nytte af redskaberne i deres it-rygsæk – simpelthen fordi de ikke føler sig anderledes eller marginaliserede.

Man kan sige, at inddragelse af almene LST-funktioner i den daglige undervisning støtter op om inklusion af elever i læse- og skrivevanskeligheder, samtidig med at elever uden læse- og skrivevanskeligheder får mulighed for at effektivisere og kvalificere deres tekstarbejde.

En sikker vej til inkluderende praksis

Her præsenteres 11 gode råd til anvendelse af LST i den daglige praksis.

De værdifokuserede og de praktiske råd er opmærksomhedspunkter rettet mod skolen som organisation, mens de didaktiske råd knytter sig til, hvad man som lærer skal være opmærksom på, for at lykkes med at inddrage LST i en inkluderende praksis.

Det vil være oplagt, at man bruger de gode råd som afsæt for en diskussion på lærerværelset, som kan være med til at afklare, hvor skolen står ift. at anvende LST som løftestang til inklusion.

Tre værdifokuserede råd

De værdifokuserede råd er flersidede. De retter sig både mod lærerens egne værdier, mod de bærende værdier eller holdninger, der generelt er på skolen til brug af LST i undervisningen, og om vigtigheden af at arbejde med de fælles værdier i klassen.

1. Accepter og anerkend LST

Det har stor betydning, om man som lærer og som skole accepterer og anerkender læsning og skrivning med LST på lige fod med læsning og skrivning uden. Der bør være fælles konsensus i lærergruppen om, at det er helt i orden at bruge LST. Inddragelse af LST i undervisningen er ikke snyd og fratager ikke eleverne den læring, de ellers ville have fået, men kan betragtes på lige fod med, at eleverne i matematik lærer at bruge en lommeregner.

»Jeg har aldrig set det at bruge computeren til at få læst højt med som snyd. Jeg har jo egentlig i lang tid følt, at det var snyd, at de andre kunne læse, og det kunne jeg ikke.«

- Jakob, psykologistuderende

2. Forklar for eleverne, hvorfor vi bruger LST

Det er vigtigt, at give alle elever indsigt i, hvorfor vi bruger LST, og hvorfor nogen elever kan have mere brug for LST end andre.

Fx kan man i klassen tale om, hvad det vil sige at have skriftsprogs-vanskeligheder, og hvorfor det betyder, at man får sin egen computer eller tablet, selvom de andre elever ikke får det.

Ordblinde børn føler sig ofte uintelligente, fordi de sætter lighedstegn mellem læsefærdigheder og intelligens. Derfor er det vigtigt at italesætte, at ordblindhed ikke hænger sammen med dumhed.

Viden om skriftsprogsvanskeligheder eller ordblindhed kan formidles på mange måder. F.eks. kan man holde oplæg om det, eller man kan få en ung eller voksen ordblind til at komme og fortælle om, hvad ordblindhed er, og hvordan det opleves at gå i skole og være ordblind.

3. Styrk elevernes tro på at lykkes

Når elever slider med læsning og skrivning, kan det gå ud over deres selvopfattelse og dermed

deres evne til at lære. Derfor er det vigtigt, at man som lærer har fokus på at styrke elevernes tro på at kunne lykkes.

Man kan arbejde på at tilrettelægge sin undervisning sådan, at eleverne føler, at deres måde at læse og skrive på med LST er en integreret del af undervisningen.

Man kan også bidrage positivt til elevernes selvopfattelse ved at vise interesse for deres læsning og skrivning med LST. Her kan det være afgørende, at LST indgår som en naturlig del af alle elevers undervisning i faget.

Som lærer til elever med skriftsprogsvanskeligheder kan man til tider havne i en tilstand af hjælpeløshed, ligesom man kan have lavere forventninger til disse elever end til de øvrige elever i klassen. Det er vigtigt at være opmærksom på dette, så man ikke utilsigtet kommer til at udtrykke mismod eller opgivelse. Fokus skal i stedet være på at finde nye muligheder og veje, eleven kan gå.

Tre praktiske råd

De praktiske råd retter sig mod skolens organisation, og mod hvilke praktiske og organisatoriske forhold der skal imødekommes, for at en inkluderende praksis med anvendelse af LST kan realiseres.

1. Eleverne skal have nem og uhindret adgang til LST

Først og fremmest skal eleverne have mulighed for at anvende computer, tablet eller måske smartphone i undervisningen.

En forudsætning er også, at det undervisningsmateriale, eleverne får stillet til rådighed, er digitalt, så de tekster, der skal læses, er til rådighed som tekst- eller lydfile.

Ydermere skal skolen generelt fremme mulighederne for at LST føles ligetil at bruge i alle undervisningssituationer – fx med hensigtsmæssig indretning af undervisningslokalerne.

2. Lærerne skal have kendskab til mulighederne i LST-funktionerne

Lærerne skal have godt indblik i de muligheder LST giver, være godt klædt på til at indtænke LST i undervisningen og være i stand til at vurdere, hvilke elever der kan have gavn af at bruge hvilke LST-funktioner i hvilke situationer.

For at den enkelte lærer klædes godt på og får denne indsigt, kan der muligvis være behov for efteruddannelse og/eller intern videndeling med henblik på inddragelse af LST i undervisningen.

3. Skolen skal sikre support af læse- og skriveteknologien

Selvom der i stor stil satses på it i skolen, glemmer man ofte at sætte særligt fokus på LST. Det er vigtigt, at man har en it-kyndig person ansat på skolen, som har LST som sit ansvarsområde, og som står klar til at støtte både lærer og elev, hvis soft- eller hardware ikke fungerer.

Fem didaktiske råd

De fem didaktiske råd retter sig mod læreren og dennes praksis i klasserummet. Fokus er her på, hvordan læreren i højere grad kan inkludere elever med skriftsprogsvanskeligheder og deres brug af LST i undervisningen.

»Man kan godt føle sig speciel eller anderledes, når man sidder i en klasse og bruger de her hjælpemidler. Men det er jo i virkeligheden også det, der gør, at du er værd at arbejde sammen med.«

– Rasmus, stud. Maskinmesterskolen

1. Vær rollemodel i din brug af LST

Ved at iagttage læreren som bruger af LST, får eleverne blik for, hvilke arbejdsprocesser LST kan understøtte, og dermed mulighed for at udvikle egne LST-strategier.

Når læreren er rollemodel og viser en åben og naturlig tilgang til anvendelsen af LST, vil det smitte af på elevernes engagement og lyst til også at bruge funktionerne – både for elever med læse- og skrivevanskeligheder og for dem uden.

2. Læg vægt på LST-strategier og -funktioner – ikke programmer

Når vi anvender it, herunder også LST, har vi det med at fokusere meget på de enkelte programmer. Vi tænker måske, at vi skal kunne et program til fulde, før vi kan inddrage det i undervisningen.

I stedet kan det være en god ide at have fokus på, hvilke problemer programmet skal hjælpe med at løse – hvad er det eleven har vanskeligheder med?

Har eleven svært ved at læse, kan oplæsningsfunktionen måske være en central funktion at have fokus på, er det fx stavning eleven har vanskeligheder med, er det måske i ordforslagsfunktionen eller talegenkendelse, eleven skal finde støtte. Er der tale om en elev, der har svært ved at stave fremmedord, er det måske en udvidet brug af Words stavekontrol, der kan styrke denne elevs skriftlige produktion.

3. Inddrag elevernes viden og færdigheder direkte i din undervisning

Som lærer behøver man som nævnt ikke at være superbruger af alle programmer, men man skal kende til de almene LST-funktioner.

Ofte er elever med it-rygsæk superbrugere – de har modtaget undervisning og er rigtig godt klædt på til at bruge LST-funktionerne – så det er oplagt at trække på deres viden og færdigheder i almenundervisningen.

En succesfuld inddragelse af LST handler mere om opmærksomhed og interesse, end det handler om at kunne det hele bedre end eleven selv. Husk på, at eleverne oftest gerne vil dele ud af deres viden om brug af LST, hvis de får mulighed for det.

4. Inddrag LST i elevsamarbejdet

Når eleverne samarbejder, giver det dem mulighed for at stilladsere hinandens læringsproces. Hvis LST inddrages eksplicit i elevsamarbejderne, kan eleverne hjælpe og støtte hinanden i udviklingen af strategier.

Elever med skriftsprogsvanskeligheder har særlig brug for lærerens opmærksomhed og støtte til at indgå i samarbejde med de øvrige elever i klassen, da deres læse- skrivevanskeligheder ofte udgør

en barriere for at indgå i de sociale og faglige sammenhænge. Ydermere kan elever med skriftsprogsvanskeligheder have stor glæde af at samarbejde med andre elever, som har de samme vanskeligheder, om deres brug af LST. Det skyldes, at eleverne selv ofte har større erfaring med at bruge LST end lærerne. De kender flere LST-funktioner og har udviklet en række LST-strategier, som de kan have stor glæde af at dele med hinanden.

5. Accepter at "it altid driller"

Det er et vilkår for vores brug af it, at der ofte er problemer med teknikken. Programmer lukker pludseligt ned eller reagerer på en måde, som vi ikke havde forventet. Det er altid irriterende! Men da vi ikke kan klare os uden teknikken, må vi lære at leve med det.

Dette gælder i særlig grad for elever med skriftsprogsvanskeligheder. De er helt afhængige af LST-funktionerne under læsning og/eller skrivning, og det er derfor særligt vigtigt for dem, at de lærer at udholde og håndtere, når teknologien driller.

Hvis vi vil styrke dette, så må vi eksplicit have fokus på at "it altid driller" og italesætte problemløsningsstrategier i undervisningen.

Man kan med fordel inddrage eleverne i at finde løsningsmuligheder fremfor selv at forsøge at løse problemerne, mens eleverne laver noget andet. Det er en måde at være rollemodel på, og det vil give eleverne indsigt i at 1) teknologien altid driller og derfor kræver tålmodighed, 2) at der findes forskellige konkrete strategier, man kan bruge til problemløsning.

Kilde:

http://dansk.gyldendal.dk/Indgange/laerer/laese_skrive_teknologi/artikel/Inkluderende%20praksis.aspx